

Βρυξέλλες, 5.9.2019
COM(2019) 406 final

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

Έκθεση για την εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών για την ένταξη των Ρομά - 2019

{SWD(2019) 320 final}

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε στις 4 Δεκεμβρίου 2018 αξιολόγηση του πλαισίου της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά έως το 2020¹. Στην αξιολόγηση αποτιμήθηκε το πλαίσιο της ΕΕ και ο τρόπος με τον οποίο κινητοποιήσε άλλα ευρωπαϊκά μέσα πολιτικής, νομοθεσίας και χρηματοδότησης για την ένταξη των Ρομά². Για να ολοκληρωθεί η εικόνα, η παρούσα έκθεση του 2019 εστιάζεται στην εφαρμογή των μέτρων για την ένταξη των Ρομά σε εθνικό επίπεδο.

Η αξιολόγηση βασίστηκε κυρίως:

- στις εκθέσεις των εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά (ΕΣΕΡ)³.
- στις εκθέσεις της κοινωνίας των πολιτών από το πιλοτικό σχέδιο «Roma Civil Monitor»⁴.
- σε δεδομένα για την κατάσταση των Ρομά από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)⁵.
- σε μετα-αξιολόγηση των παρεμβάσεων για την ένταξη των Ρομά⁶.

Στην παρούσα έκθεση συνοψίζονται οι σημαντικότερες τάσεις που επικεντρώνονται στους τέσσερις τομείς πολιτικής του πλαισίου της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά (εκπαίδευση, απασχόληση, υγεία, στέγαση), καθώς και στην καταπολέμηση των διακρίσεων και του αντιτσιγγανισμού. Σε κάθε τομέα η έκθεση παρουσιάζει: την κατάσταση των Ρομά· συνοψίζει τα κύρια είδη μέτρων ένταξης, τα επιτεύγματα και τις προκλήσεις ως προς την εφαρμογή τους (όπως αναφέρονται από τα ΕΣΕΡ)· και διατυπώνει διδάγματα πολιτικής με έμφαση σε ελπιδοφόρες προσεγγίσεις και προτεραιότητες που πρέπει να αντιμετωπιστούν (βάσει των υφιστάμενων αξιολογήσεων⁷, των παρατηρήσεων της κοινωνίας των πολιτών και των ΕΣΕΡ).

Ι. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η έκθεση παρουσιάζει τα μέτρα που ελήφθησαν δυνάμει της σύστασης του Συμβουλίου για τα αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά⁸. Ο αριθμός των αναφερόμενων μέτρων δεν αντανakλά κατ' ανάγκη τον βαθμό φιλοδοξίας ή την αποτελεσματικότητα των προσπαθειών. Σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση και την καταπολέμηση των διακρίσεων και του αντιτσιγγανισμού, τα περισσότερα μέτρα είναι στοχευμένα για τους Ρομά. Σε ό,τι αφορά τη στέγαση, υπάρχει ισορροπία μεταξύ των στοχευμένων μέτρων για τους Ρομά και των μέτρων γενικής πολιτικής, δηλαδή των μέτρων γενικής εφαρμογής. Σε ό,τι αφορά την απασχόληση, και, σε μικρότερο βαθμό, την υγεία, τα κράτη μέλη βασίζονται κυρίως σε μέτρα γενικής εφαρμογής για την προώθηση της ένταξης των Ρομά.

¹ COM(2011) 173. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου (EPSCO 106665/11) που ενστερνίστηκαν το πλαίσιο, όλα τα κράτη μέλη κλήθηκαν να αναπτύξουν «τις εθνικές τους στρατηγικές ένταξης των Ρομά, ή ολοκληρωμένη σειρά μέτρων πολιτικής στο πλαίσιο των ευρύτερων πολιτικών τους για την κοινωνική ένταξη». Οι όροι «εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά» και «στρατηγική» καλύπτουν επίσης τις ολοκληρωμένες σειρές μέτρων πολιτικής.

² COM(2018) 785. Ο όρος «Ρομά» αναφέρεται σε διάφορες ομάδες (όπως Ρομά, Σίντι, Καλέ, Τσιγγάνους, Αθίγγανους, Ρουντάρι, Ασκαλί, Αιγύπτιους, Γιενίς, Ντομ, Λομ, Ρομ και Αμπντάλ), ενώ περιλαμβάνει και μετακινούμενους πληθυσμούς (Travellers), χωρίς να αρνείται τις ιδιαιτερότητες αυτών των ομάδων.

³ Για τις συντομογραφίες των χωρών, βλ. www.ec.europa.eu/eurostat. Όλα τα κράτη μέλη (ΚΜ) υπέβαλαν έκθεση το 2018, εξαιρουμένων των DK, FI και IE (και της MT που δεν έχει κοινότητα Ρομά). Επειδή η έκθεση της DE υποβλήθηκε καθυστερημένα, συμπεριλήφθηκε μόνο στο παράρτημα 1 (περιλήψεις ανά χώρα), αλλά όχι στη θεματική ανάλυση που αποτυπώνεται στην ανακοίνωση και στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής (SWD).

⁴ Παράρτημα 1

⁵ SWD

⁶ Μετα-αξιολόγηση των παρεμβάσεων για την ένταξη των Ρομά, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινό Κέντρο Ερευνών, προσεχώς το 2019

⁷ ό.π.

⁸ 2013/C 378/01

1. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η κατάσταση των Ρομά στην εκπαίδευση (2016)

Μορφωτικό επίπεδο (ηλικίας 16+):

- λύκειο, επαγγελματική, μεταδευτεροβάθμια: 18%
- γυμνάσιο: 38%
- δημοτικό: 29%
- δεν έχουν τελειώσει το δημοτικό: 14%

Ποσοστό παιδιών Ρομά που βρίσκονται στην αντίστοιχη με την ηλικία τους εκπαιδευτική βαθμίδα*:

- δημοτικό ή γυμνάσιο: 86%
- λύκειο: 30%
- μεταδευτεροβάθμια και τριτοβάθμια: 2%

Διαχωρισμός στην εκπαίδευση (ηλικίας 6-15):

- φοιτά σε σχολεία όπου όλοι (13 %) ή οι περισσότεροι (33%) μαθητές είναι Ρομά
- φοιτά σε τάξη όπου όλοι (13%) ή οι περισσότεροι (31%) μαθητές είναι Ρομά

** Ποσοστό παιδιών Ρομά μιας συγκεκριμένης ηλικίας που αντιστοιχεί σε συγκεκριμένη εκπαιδευτική βαθμίδα μιας χώρας και το οποίο φοιτά στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική βαθμίδα, σε σχέση με τον συνολικό αριθμό παιδιών Ρομά της εν λόγω ηλικίας*

1.1. Εστίαση των μέτρων

Τα περισσότερα κράτη μέλη (ΚΜ) επενδύουν σε μέτρα για τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου (18 ΚΜ). Στα μέτρα που χρησιμοποιούνται πιο συχνά περιλαμβάνονται: μέριμνα για τις ανάγκες των μαθητών σε συνεργασία με τις οικογένειές τους (14 ΚΜ)· η διεύρυνση της πρόσβασης και η βελτίωση της ποιότητας της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας (13 ΚΜ)· και η ενθάρρυνση της συμμετοχής των Ρομά στη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση και της ολοκλήρωσης της φοίτησης σε αυτές (11 ΚΜ). Προσπάθειες καταβάλλονται επίσης για την καταπολέμηση του σχολικού διαχωρισμού· τη χρήση μεθόδων διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς· και την ανάπτυξη δεξιοτήτων που θα είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες της αγοράς εργασίας (12 ΚΜ).

Κατανομή εκπαιδευτικών μέτρων ανάλογα με τους αντίστοιχους υποτομείς της σύστασης του Συμβουλίου

Θεματικός υποτομέας	ΚΜ	Αριθμός μέτρων	Χώρες της διεύρυνσης	Αριθμός μέτρων
Καταπολέμηση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου	AT, BE, BG, CY, ES, EL, HU, HR, IT, LV, LT, LU, NL, PT, RO, SE, SK, UK	66	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	25
Παροχή εξατομικευμένης υποστήριξης	AT, CY, CZ, ES, HU, IT, LV, LT, LU, PT, RO, SE, SI, UK	35	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	26
Προώθηση της παρακολούθησης και της ολοκλήρωσης της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	AT, BG, HR, CZ, ES, HU, LV, LT, PT, RO, SK	35	AL, BiH, ME, MK, RS, TR	21
Προώθηση της πρόσβασης στην προσχολική αγωγή και φροντίδα και βελτίωση της ποιότητας τους	AT, BG, HR, CY, CZ, ES, HU, IT, LU, NL, RO, SI, SK	34	AL, BiH, ME, MK, RS	16
Εξάλειψη του σχολικού διαχωρισμού	AT, BE, BG, CZ, EL, ES, HR, IT, LU, NL, RO, SK	27	AL, ME, MK, RS	6
Χρήση ειδικά προσαρμοσμένων μεθόδων διδασκαλίας και εκμάθησης χωρίς αποκλεισμούς	AT, BG, HR, CY, CZ, LT, LU, NL, RO, SI, SK, UK	23	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	15
Στήριξη της απόκτησης δεξιοτήτων προσαρμοσμένων στις ανάγκες της αγοράς εργασίας	AT, BG, CZ, EL, ES, LT, LU, NL, PT, RO, SI, SK	22	AL, MK	5
Στήριξη της μετάβασης από τη μια εκπαιδευτική βαθμίδα στην άλλη	AT, BG, CZ, ES, HU, HR, IT, LU, NL, PT, RO, SK	21	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	15
Ενθάρρυνση της ενεργητικής συμμετοχής των γονέων	AT, BE, BG, CY, ES, HR, LV, LT, LU, RO, SK	18	AL, KOS, ME, MK, TR	11
Βελτίωση της εκπαίδευσης των διδασκόντων	AT, BG, CY, CZ, ES, LT, RO, SE, SI, SK	18	AL, MK, RS	4
Προώθηση εξωσχολικών δραστηριοτήτων	AT, BG, CY, EL, IT, LV, LT, RO, SI, SK	15	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	11
Διεύρυνση της πρόσβασης σε εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας και σε εκπαίδευση ενηλίκων	AT, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, LT, LU, UK	14	AL, ME, MK, RS	9
Καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού	AT, BG, CY, HU, ES, HR, NL, RO	11	AL, ME, MK, RS	6
Αποτροπή απρόσφορης τοποθέτησης μαθητών Ρομά σε σχολεία ειδικής αγωγής	AT, CZ, ES, HR, RO, SK	9	MK, RS	2

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018), Εκθέσεις των ΕΣΕΡ σχετικά με τα μέτρα για την ένταξη των Ρομά που εφαρμόστηκαν το 2017.

Πέραν των ανωτέρω στόχων, πού επικεντρώνονται ουσιαστικά τα μέτρα αυτά; Διαπιστώνουμε ότι τα κράτη μέλη συνήθως επιλέγουν μέτρα για τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου: καταπολέμηση της εγκατάλειψης του σχολείου· ενθάρρυνση της συμμετοχής των Ρομά στη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση και της ολοκλήρωσης της φοίτησης σε αυτές· ή παροχή στήριξης για την αντιστάθμιση των εκπαιδευτικών κενών ή σοβαρού μειονεκτήματος. Αν συνυπολογιστούν αυτού του είδους τα μέτρα, αναλογούν στο 36 % όλων των εκπαιδευτικών μέτρων. Άλλες σημαντικές δέσμες μέτρων επικεντρώνονται: στη μετάβαση από την εκπαίδευση στην απασχόληση με τη στήριξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης· στην επαγγελματική εξέλιξη και τη διά βίου μάθηση· και στην ανάπτυξη ικανοτήτων των επαγγελματιών (9-11 %). Λιγότερο διαδεδομένα μέτρα επικεντρώνονται σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για την ένταξη και στην εισαγωγή της ιστορίας και του πολιτισμού των Ρομά στα προγράμματα σπουδών (6-6 %).

1.2. Επιτεύγματα και προκλήσεις

Το πιο διαδεδομένο επίτευγμα που αναφέρουν τα ΕΣΕΡ στον τομέα της εκπαίδευσης είναι η διαμεσολάβηση⁹. Άλλα επιτεύγματα είναι: η βελτίωση της πρόσβασης σε βρεφονηπιακούς παιδικούς

⁹ AT, FR, EL, ES, IT, LV, RO.

σταθμούς¹⁰, η καλύτερη στήριξη στην καταπολέμηση και την παρακολούθηση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου¹¹, και η συμπερίληψη θεμάτων όπως η ένταξη των Ρομά και η μη επιβολή διακρίσεων στα προγράμματα επιμόρφωσης των διδασκόντων ή στα εθνικά προγράμματα σπουδών¹².

Στις σημαντικότερες προκλήσεις που επισημαίνονται από τα ΕΣΕΡ συγκαταλέγονται: η σχολική φοίτηση, οι απουσίες, η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου, η μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και η ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης¹³. Άλλες προκλήσεις είναι: η καταπολέμηση του διαχωρισμού¹⁴, η διασφάλιση και η ανάπτυξη των ανθρώπινων ικανοτήτων¹⁵, η συνεργασία ανάμεσα στα εμπλεκόμενα μέρη¹⁶, η προαγωγή της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας¹⁷, η εκπαίδευση ενηλίκων και η εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας¹⁸, και η διαθεσιμότητα δεδομένων¹⁹.

1.3. Διδάγματα πολιτικής

Η εκπαίδευση είναι ο τομέας με τον μεγαλύτερο αριθμό παρεμβάσεων και αξιολογήσεων. Συνεπώς, είναι και ο τομέας με τον σχετικά μεγαλύτερο αριθμό ελπιδοφόρων προσεγγίσεων και διδαγμάτων πολιτικής που είναι κοινά για αρκετές χώρες. Μεταξύ των σημαντικών διδαγμάτων πολιτικής στον τομέα αυτόν συγκαταλέγονται: η σημασία της πρόωρης παρέμβασης και πρόληψης· η ανάγκη να εξασφαλιστεί η συμμετοχή και η χειραφέτηση των γονέων Ρομά (ως βασική συνιστώσα για τη στήριξη των παιδιών σε κάθε σχολική βαθμίδα)· ο ρόλος των εξωσχολικών δραστηριοτήτων για την ενίσχυση της ταυτότητας και των κοινωνικών δικτύων των παιδιών Ρομά· η καταλληλότητα των συνεχών σύνθετων υποστηρικτικών μέτρων (πλαισίωση σε συνδυασμό με υποτροφία και κατάργηση άλλων οικονομικών εμποδίων) στην προαγωγή της μετάβασης από τη μία εκπαιδευτική βαθμίδα στην άλλη και από την εκπαίδευση στην απασχόληση. Αν και τα θετικά μέτρα έχουν συμβάλει στη βελτίωση της συμμετοχής των Ρομά στην εκπαίδευση, είναι σημαντικό να αποφευχθεί η διάθεση ειδικών θέσεων για τους Ρομά οι οποίοι έχουν τα προσόντα για κανονική εγγραφή.

Μια συστηματική, σύνθετη και μακροπρόθεσμη προσέγγιση είναι αναγκαία ιδίως στα κράτη μέλη με υψηλό ποσοστό μαθητών Ρομά για την καταπολέμηση του σχολικού διαχωρισμού και του διαχωρισμού των τάξεων —προβλήματα που εξακολουθούν να είναι πιεστικά και υπονομεύουν την επιτυχία άλλων μέτρων ένταξης. Βασικές συνιστώσες της προσέγγισης αυτής είναι: η εξασφάλιση έγκαιρης και ελεύθερης πρόσβασης σε ποιοτική προσχολική αγωγή και μέριμνα χωρίς αποκλεισμούς σε κανονικά περιβάλλοντα (τόσο για την προετοιμασία των παιδιών των Ρομά όσο και για την καταπολέμηση των προκαταλήψεων μεταξύ παιδιών Ρομά και παιδιών και γονέων που δεν είναι Ρομά, ώστε να αποφευχθεί ο μετέπειτα διαχωρισμός)· στήριξη των γονέων Ρομά στην επιλογή του σχολείου· σταδιακό κλείσιμο των ειδικών σχολείων μόνο για Ρομά από τις αρμόδιες αρχές· και κατανομή των παιδιών Ρομά σε διάφορα σχολεία (μέσω της αναδιorgάνωσης των συνοικιών για την κατανομή των παιδιών στα σχολεία). Αυτά τα ενεργητικά μέτρα για την εξάλειψη του διαχωρισμού πρέπει να συνοδεύονται από πρόσθετη οικονομική και επαγγελματική στήριξη για την προώθηση της κοινωνικής και ακαδημαϊκής ένταξης των παιδιών Ρομά σε κανονικά σχολεία όπως: κάλυψη του κόστους μεταφοράς, σχολικού υλικού, γευμάτων, εξωσχολικών δραστηριοτήτων, φροντιστηριακών μαθημάτων· κατάρτιση του προσωπικού προσχολικής αγωγής και των εκπαιδευτικών σε νέες μεθόδους διδασκαλίας σε σχολεία χωρίς αποκλεισμούς (με θεματικές όπως η αποφυγή των στερεοτύπων)· διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ γονέων και σχολείων· πληροφόρηση των γονέων για τα οφέλη της εκπαίδευσης στα σχολεία χωρίς αποκλεισμούς· καθοδήγηση από συμμαθητές, βοηθητική παρακολούθηση μετά το σχολείο για τα παιδιά Ρομά, πρόσληψη βοηθητικού διδακτικού προσωπικού· μέτρα ευαισθητοποίησης του ευρύτερου κοινού σχετικά με τη σημασία της ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για τις σχέσεις της κοινότητας μέσω εκστρατειών και μέσων ενημέρωσης²⁰.

¹⁰ π.χ. CZ, SK

¹¹ π.χ. HU, ES, LV.

¹² π.χ. AT, ES, IT, PT.

¹³ AT, CY, EE, EL, ES, FR, HR, LT, NL

¹⁴ EL, ES, HR, RO

¹⁵ EL, LV, SE, SK

¹⁶ ES, LT, LV, PL

¹⁷ BG, EL, ES

¹⁸ AT, BG, EL

¹⁹ HR, IT, PT

²⁰ http://www.romaeducationfund.org/sites/default/files/publications/desegregation_toolkit_2015_web.pdf

Ελπιδοφόρες προσεγγίσεις:	Προτεραιότητες που πρέπει να ληφθούν υπόψη:
• BG, CZ, DK, EL, FI, FR, HR, HU, LT, PL, SK: Καθιέρωση ή επέκταση της υποχρεωτικής (δωρεάν) προσχολικής αγωγής, ανάπτυξη βρεφονηπιακών παιδικών σταθμών με τη χρηματοδότηση των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων, επιμόρφωση των εκπαιδευτικών των βρεφονηπιακών παιδικών σταθμών • CY, EL, ES, IE, IT, HR, HU, LT, LV, NL, PL, PT, RO, SE, SI: Προγράμματα που αποσκοπούν στην πρόληψη της εγκατάλειψης του σχολείου από τους Ρομά (κορίτσια) μέσω βοήθειας στο διάβασμα μετά το σχολείο, πλαισίωσης, υποτροφιών, καθοδήγησης από συμμαθητές, διαμεσολάβησης, βοηθών, εκπαίδευσης δεύτερης ευκαιρίας, επιμόρφωσης των διδασκόντων, στήριξης στις οικογένειες • AT, CY, FI, HU, IE, IT, PT, RO: Εισαγωγή της ιστορίας των Ρομά (συμπεριλαμβανομένου του Ολοκαυτώματος) και/ή του πολιτισμού τους στα εθνικά προγράμματα σπουδών • IE, HR, RO: Κατανομή θέσεων στους Ρομά στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση • LT: Δίκτυο σχολείων στα οποία φοιτούν παιδιά Ρομά και τα οποία συμμετέχουν σε προγράμματα ανάπτυξης ικανοτήτων και δεξιοτήτων • SE: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών (Πανεπιστήμιο Södertörn) και εκπαίδευση ενηλίκων στη γλώσσα Ρομανί	• Στήριξη της γονικής μέριμνας και της μάθησης σε προσχολικό επίπεδο στο πλαίσιο εμπεριστατωμένων προγραμμάτων έγκαιρης παρέμβασης και πρόληψης • Καθιέρωση ή επέκταση ποιοτικής, χωρίς αποκλεισμούς, δωρεάν και υποχρεωτικής προσχολικής αγωγής και άρση των οικονομικών και μη οικονομικών εμποδίων για την πρόσβαση σε αυτή • Προώθηση της ποιότητας, της ένταξης και των αποτελεσμάτων στην εκπαίδευση μέσω πρωτοβουλιών (χρηματοδότηση και μεταρρύθμιση της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών), προσέλκυση των καλύτερων εκπαιδευτικών σε μειονεκτούντα σχολεία/μειονεκτούσες περιοχές • Συστηματική παρακολούθηση και καταπολέμηση του διαχωρισμού σε σχολεία και σε τάξεις με μακροπρόθεσμα εμπεριστατωμένα, προπαρασκευαστικά και συνοδευτικά μέτρα για τη στήριξη των οικογενειών Ρομά • Διαμόρφωση θετικού κλίματος στην κοινή γνώμη και συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων για τη συμπλήρωση των συγκεκριμένων, ενεργητικών μέτρων κατά του διαχωρισμού • Συνδυασμός υποτροφιών, πλαισίωσης και εξωσχολικών δραστηριοτήτων για την πρόληψη της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και την προώθηση της μετάβασης στην επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα • Επικέντρωση σε κορίτσια Ρομά, τους γονείς και εκπαιδευτικούς τους για την καταπολέμηση έμφυλων στερεοτύπων και τον περιορισμό της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου • Προώθηση της μετάβασης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και της ολοκλήρωσης της φοίτησης σε αυτή αλλά και περαιτέρω μόρφωση με επαγγελματικό προσανατολισμό για τους μαθητές Ρομά και τις οικογένειές τους

2. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η κατάσταση των Ρομά στην απασχόληση (2016)

Ποσοστό των Ρομά σε αμειβόμενη εργασία (ηλικίας 20-64):	43% (γυναίκες: 29%, άντρες: 56%)
Ποσοστό νέων Ρομά που δεν συμμετέχουν σε εκπαίδευση, απασχόληση ή κατάρτιση (ηλικίας 16-24):	63% (γυναίκες: 72%, άντρες: 55%)
Γυναίκες Ρομά που δεν συμμετέχουν σε απασχόληση ούτε αναζητούν εργασία λόγω φροντίδας παιδιών/ηλικιωμένων/ασθενών συγγενών (ηλικίας 16-64):	40%

2.1. Εστίαση των μέτρων

Οι δύο μεγαλύτερες ομάδες μέτρων που εφαρμόζονται από τα περισσότερα κράτη μέλη αποσκοπούν στην άρση των εμποδίων στην αγορά εργασίας (15 ΚΜ) και στην εξατομικευμένη στήριξη όσων αναζητούν εργασία (13 ΚΜ). Λιγότερες χώρες, αλλά πάντως ικανός αριθμός χωρών, επενδύουν στην επαγγελματική κατάρτιση (9 ΚΜ), τη διά βίου μάθηση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων (10 ΚΜ) και την αυτοαπασχόληση και την επιχειρηματικότητα (8 ΚΜ). Τα αυξανόμενα ποσοστά νέων Ρομά που δεν συμμετέχουν στην εκπαίδευση, την απασχόληση ή την κατάρτιση θα απαιτήσουν σίγουρα ακόμη περισσότερες προσπάθειες για την εύρεση μιας πρώτης εργασιακής εμπειρίας (10 ΚΜ). Δύο άλλοι τομείς στους οποίους πρέπει να δοθεί προτεραιότητα είναι: διασφαλίσεις και εξατομικευμένες υπηρεσίες για να εξασφαλιστεί ότι η εμβέλεια των βασικών δημόσιων υπηρεσιών καλύπτει αποτελεσματικά τους μειονεκτούντες Ρομά που αναζητούν εργασία· και θετικά μέτρα για να ενισχυθεί η απασχόληση των Ρομά στον δημόσιο τομέα.

Κατανομή των μέτρων για την απασχόληση ανάλογα με τους υποτομείς της σύστασης του Συμβουλίου

Θεματικός υποτομέας	KM	Αριθμός μέτρων	Χώρες της διεύρυνσης	Αριθμός μέτρων
Εξάλειψη των φραγμών, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων, για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας	AT, BE, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, HU, LT, LU, NL, PT, RO, SK	49	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	24
Παροχή εξατομικευμένης βοήθειας σε Ρομά που αναζητούν εργασία	AT, BG, CZ, EL, ES, HU, HR, LV, LU, NL, RO, SI, SK	41	AL, ME, MK, RS, TR	11
Προώθηση της επαγγελματικής κατάρτισης	AT, BG, CY, ES, LV, LU, NL, RO, SK	20	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	8
Προώθηση της διά βίου μάθησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων	AT, BG, ES, HR, HU, LV, LT, LU, NL, PT	18	AL, ME, MK, RS	7
Προώθηση της αυτοαπασχόλησης και της επαγγελματικότητας	AT, BG, HR, CZ, EL, ES, HU, LT	18	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	11
Στήριξη για πρώτη εργασιακή εμπειρία	AT, BG, CY, CZ, EL, ES, HR, LU, RO, SK	16	AL, KOS, ME, MK, RS	9
Στήριξη για κατάρτιση κατά την εργασία	BG, CZ, ES, HU, LV, LU, SK	14	AL, KOS, MK, RS	4
Παροχή ισότιμης πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης που απευθύνονται σε όλο τον πληθυσμό	BG, HR, CZ, HU, LV, SK, ES, UK	13	AL, KOS, ME, MK, RS	16
Προαγωγή ευκαιριών απασχόλησης στον δημόσιο τομέα	EL, HU, NL, SK	8	AL, ME, RS	5

Πέραν των ανωτέρω στόχων, πού επικεντρώνονται ουσιαστικά τα μέτρα αυτά; Διαπιστώνουμε στο σημείο αυτό ότι τα κράτη μέλη επιλέγουν συχνότερα τη χορήγηση εξατομικευμένων μορφών υποστήριξης, όπως επιδότηση της απασχόλησης, άλλες μορφές επιμερισμού του κόστους, ενίσχυση του επαγγελματικού προσανατολισμού (καθοδήγηση, πλαisiώση) και της επαγγελματικής κατάρτισης (συνολικά το 35 % όλων των μέτρων). Το 8-9 % των μέτρων είναι γενικότερα μέτρα για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της ανάπτυξης των τοπικών κοινοτήτων, της εκπαίδευσης ενηλίκων και της εκπαίδευσης για την κάλυψη της υστέρησης. Μόνο το ένα πέμπτο των μέτρων απευθύνεται στους νέους ανθρώπους, κι αυτό είναι ανεπαρκές αν ληφθούν υπόψη οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η νεολαία Ρομά ως προς την απασχόληση.

2.2. Επιτεύγματα και προκλήσεις

Στην έκθεση που υπέβαλαν το 2017 αρκετά ΕΣΕΡ ανέφεραν τον θετικό αντίκτυπο της οικονομικής μεγέθυνσης στις προοπτικές της απασχόλησης των Ρομά²¹. Αλλά ακόμη περισσότερα ΕΣΕΡ ανέφεραν στοχευμένα μέτρα, όπως περιφερειακά προγράμματα για την απασχόληση (επαγγελματικός προσανατολισμός, επαγγελματική κατάρτιση ή κατάρτιση στη διάρκεια της εργασίας και αντιστοίχιση θέσεων εργασίας στους Ρομά ή σε εύλωτες ομάδες αναζητούντων εργασία)²². Τέτοιου είδους μέτρα είναι ακόμα πιο αποτελεσματικά όταν οι ίδιοι οι Ρομά εμπλέκονται ως διαμεσολαβητές, κοινωνικοί λειτουργοί ή ως άλλοι πάροχοι υπηρεσιών.

Τα ΕΣΕΡ τονίζουν τρία κύρια είδη προκλήσεων: την ανεπάρκεια των εκτελεστικών δομών²³, τις διακρίσεις σε βάρος των Ρομά²⁴, και τις στάσεις ζωής και την εμπιστοσύνη των ίδιων των Ρομά²⁵.

2.3. Διδάγματα πολιτικής

Κρίσιμης σημασίας ζητήματα σε ό,τι αφορά την απασχόληση φαίνεται να είναι η εξασφάλιση αποτελεσματικής μετάβασης από την εκπαίδευση στην ανοικτή αγορά εργασίας, η αντιμετώπιση των διακρίσεων από τους εργοδότες και η αντιστοίχιση της ζήτησης εργασίας με την προσφορά (ιδίως μεταξύ νέων Ρομά που δεν συμμετέχουν στην εκπαίδευση, την απασχόληση ή την κατάρτιση). Για να μειωθεί το χάσμα μεταξύ των φύλων στην απασχόληση και το ποσοστό των νέων Ρομά που δεν συμμετέχουν στην εκπαίδευση, την απασχόληση ή την κατάρτιση, έχει μεγάλη σημασία να δοθούν κίνητρα και να υπάρξει στενή συνεργασία με τους ιδιώτες εργοδότες, αλλά και να υπάρξουν στοχευμένα μέτρα υπέρ των νέων και γυναικών Ρομά στο πλαίσιο των πολιτικών γενικής εφαρμογής (αντί για τη δημιουργία παράλληλων δομών απασχόλησης). Η βελτίωση της απασχολησιμότητας των Ρομά θα πρέπει να περιλαμβάνει την ανάπτυξη

²¹ BG, ES, HR

²² AT, BG, CZ, ES, FR, HR, HU, LV, NL, SK

²³ AT, EL, PL, PT, SK.

²⁴ EE, ES, LT, LV, NL, PT, RO.

²⁵ BG, EE, FR, NL, PT.

δεξιοτήτων ΤΠ και την εκμάθηση ξένων γλωσσών. Ωστόσο, για την απασχόληση των Ρομά, θα πρέπει να εκλείψουν και άλλα εμπόδια, όπως οι διακρίσεις εκ μέρους των εργοδοτών, το περιορισμένο κοινωνικό δίκτυο των Ρομά που αναζητούν εργασία ή οι παραδοσιακοί ρόλοι των φύλων στις κοινότητες των Ρομά. Ο συνδυασμός κατάρτισης, επιδοτούμενης πρακτικής άσκησης και μέτρων καταπολέμησης των διακρίσεων που θα απευθύνονται στους εργοδότες μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο.

Ελπιδοφόρες προσεγγίσεις:	Προτεραιότητες που πρέπει να ληφθούν υπόψη:
• BG, CY, ES, IT, LV, NL, PT, SI: Περιφερειακά ή τοπικά προγράμματα απασχόλησης (εξατομικευμένη παροχή συμβουλών) για την προώθηση της δραστηριότητας αναζήτησης εργασίας ή της αυτοαπασχόλησης • HU, EL, ES, FR: Στοχευμένα προγράμματα για τη βελτίωση της απασχολησιμότητας των γυναικών Ρομά (στον τομέα κοινωνικών υπηρεσιών) • IT, LT, HU: Παραδείγματα συνεργασίας με τους εργοδότες για τις τοποθετήσεις Ρομά σε θέσεις εργασίας και καταπολέμηση των στερεοτύπων • SK: Τροποποίηση του νόμου για τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης ώστε να παρέχουν εξατομικευμένο σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας που δεσμεύει τον αιτούντα εργασία και το γραφείο εύρεσης εργασίας • BE: Από το 2016, οι Ρομά έχουν πρόσβαση στην «ενταξιακή πορεία» για τα άτομα ξένης προέλευσης στη Βαλονία (μαθήματα στη γαλλική, βασικές γνώσεις για την κοινωνία· στήριξη για την εύρεση εργασίας και τη σχολική εκπαίδευση των παιδιών). Υπάρχουν κοινότητες που απασχολούν διαμεσολαβητές Ρομά στα κέντρα κοινωνικής αρωγής, στις υπηρεσίες πρόληψης ή εγγύτητας • HR: Το Γραφείο του Συνήγορου του Πολίτη παρέχει σεμινάρια με θέμα την αποφυγή διακρίσεων στους υπαλλήλους των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης και άλλους δημόσιους υπαλλήλους • UK: Έλεγχος των αποκλίσεων λόγω φυλετικών διακρίσεων και ιστότοπος για τη συγκέντρωση και διάδοση πληροφοριών σχετικά με τις διακρίσεις στην απασχόληση	• Να δοθούν τα μέσα στις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης για την αποτελεσματική υποστήριξη της ενσωμάτωσης των Ρομά που αναζητούν εργασία στην αγορά εργασίας του πρωτογενή τομέα της οικονομίας • (Να εξακολουθήσει) η κατάρτιση και η απασχόληση Ρομά και καθοδηγητών νεολαίας, διαμεσολαβητών για τη στήριξη της μετάβασης σε ανώτερες εκπαιδευτικές βαθμίδες και από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας • Να σχεδιαστούν ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, μεταξύ αυτών και οι «Εγγυήσεις για τη νεολαία», που θα απευθύνονται άμεσα στους Ρομά (νέους και γυναίκες). • Να ευαισθητοποιηθούν οι εργοδότες για την απασχόληση Ρομά και να τους δοθούν κίνητρα γι' αυτό • Να παρακολουθούνται συστηματικά, με σκοπό την εξάλειψή τους, οι διακρίσεις ως προς την πρόσβαση στην αγορά εργασίας και στον χώρο εργασίας • Να συνδυαστεί επιδότηση της τοποθέτησης σε θέση εργασίας (πρακτική άσκηση) με κατάρτιση στην ΤΠ, την εκμάθηση γλώσσας και εργασία με εργοδότες • Να δοθεί προτεραιότητα στην (επαν)ένταξη στην αγορά εργασίας του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας έναντι παράλληλων συστημάτων (π.χ. εργασία σε δημόσια υπηρεσία ή άτυπη εργασία) • Επεξεργασία ολοκληρωμένων λύσεων για την αντιμετώπιση της ευάλωτης θέσης μετακινούμενων Ρομά χωρίς επίσημα έγγραφα, μεταξύ άλλων και με τη διακρατική συνεργασία

3. ΥΓΕΙΑ

Η κατάσταση των Ρομά στον τομέα της υγείας (2016)

Ποσοστό Ρομά που καλύπτεται από το εθνικό σύστημα υγείας: 76%
Ποσοστό Ρομά που αξιολογούν την υγεία τους γενικά ως «πολύ καλή» ή «καλή»: 68%
Ποσοστό Ρομά που θεωρούν ότι περιορίζονται οι δραστηριότητές τους λόγω υγείας: 28%
Ποσοστό Ρομά που πάσχουν από μακροχρόνια νόσο ή έχουν πρόβλημα υγείας: 22%

3.1. Εστίαση των μέτρων

Οι δύο σημαντικότερες ομάδες μέτρων που αναφέρει η πλειονότητα των κρατών μελών εστιάζονται στην άρση των γενικών εμποδίων στην υγειονομική περίθαλψη και στην ευαισθητοποίηση και στην ενημέρωση σε θέματα υγείας (13-14 ΚΜ) και οι δράσεις αυτές αποτυπώνουν μια ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στον τομέα αυτόν. Άλλα συναφή μέτρα περιλαμβάνουν στοχευμένα προγράμματα εμβολιασμού και πρόσβασης σε εξειδικευμένες υπηρεσίες υγείας (6-7 ΚΜ).

Κατανομή των μέτρων για την υγεία ανάλογα με τους υποτομείς της σύστασης του Συμβουλίου

Θεματικός υποτομέας	KM	Αριθμός μέτρων	Χώρες της διεύρυνσης	Αριθμός μέτρων
Άρση εμποδίων πρόσβασης στο καθεστώς υγειονομικής περίθαλψης	AT, BE, BG, CZ, EL, ES, HR, HU, IT, RO, SE, SK, UK	45	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	15
Ενίσχυση της ευαισθητοποίησης σε θέματα υγείας	AT, BG, CZ, EL, ES, HR, HU, IT, LV, NL, SE, SI, SK, UK	41	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	17
Βελτίωση της πρόσβασης σε προγράμματα δωρεάν εμβολιασμών για παιδιά και ομάδες κινδύνου	AT, BG, EL, HR, HU, SK, UK	11	AL, KOS, ME, MK, RS, TR	14
Βελτίωση της πρόσβασης σε προληπτικές ιατρικές εξετάσεις, προγεννητική και μεταγεννητική περίθαλψη και οικογενειακό προγραμματισμό	AT, ES, HU, SI, SK, UK	11	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS, TR	13

Πέραν των ανωτέρω στόχων, πού επικεντρώνονται ουσιαστικά τα μέτρα αυτά; Διαπιστώνουμε στο σημείο αυτό ότι τα κράτη μέλη επιλέγουν συχνότερα μέτρα για τη βελτίωση της προσφοράς (προσωπικό, υποδομές) των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης (26 % των μέτρων). Ανταποκρίνονται επίσης στη ζήτηση με εκστρατείες ενημέρωσης για την υγεία (21 %). Άλλες σημαντικές ομάδες μέτρων είναι, μεταξύ άλλων, γενικές δράσεις για τη βελτίωση των υποδομών υγείας και αποχέτευσης σε τοπικό επίπεδο, καθώς και η παροχή υπηρεσιών πρόληψης (16-17 %). Εξαιρετικά σημαντικές παρεμβάσεις όπως η ασφάλιση υγείας των Ρομά και η δημιουργία εκστρατειών για την ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών υγείας κατά των διακρίσεων είναι πολύ λιγότερο διαδεδομένες (6-7 %).

3.2. Επιτεύγματα και προκλήσεις

Τα επιτεύγματα που αναφέρονται συχνότερα από τα ΕΣΕΡ είναι: εκστρατείες εμβολιασμού²⁶, άλλα προγράμματα πρόληψης και ανίχνευσης²⁷, βελτίωση των συνθηκών υγιεινής και υγείας και της πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη²⁸, ευαισθητοποίηση²⁹, διαμεσολάβηση στον τομέα της υγείας³⁰, και πολυμερής συνεργασία με την εμπλοκή της κεντρικής διοίκησης, της αυτοδιοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών³¹. Αξιοσημείωτο είναι ότι δεν αναφέρονται προσπάθειες για την καταπολέμηση των διακρίσεων· τη βελτίωση των συνθηκών υγιεινής· και την πρόσβαση σε υγιεινά τρόφιμα.

Στις προκλήσεις που επισημαίνονται περιλαμβάνονται: η έλλειψη συντονισμού και αποτελεσματικής επικοινωνίας μεταξύ κεντρικής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης· η διατήρηση της κατάλληλης (εθνικής ή ενωσιακής) χρηματοδότησης ή στελέχωσης³², η έλλειψη επίγνωσης για θέματα υγείας³³, η έλλειψη ασφαλιστικής κάλυψης υγείας των Ρομά³⁴, και η ανεπαρκής γνώσεις των επαγγελματιών υγείας για θέματα Ρομά³⁵. Προβληματισμό επίσης προκαλούν τα χαμηλά ποσοστά εμβολιασμού των Ρομά, που σε ορισμένες χώρες θεωρείται ότι συμβάλλουν στην αύξηση των ποσοστών πρόωρης θνησιμότητας και νοσηρότητας³⁶. Η χειραφέτηση και η συμμετοχή των Ρομά σε πρωτοβουλίες υγειονομικής περίθαλψης θεωρείται προβληματική, λόγω και του χαμηλού επιπέδου αλφαριθμητισμού και των γλωσσικών φραγμών³⁷.

3.3. Διδάγματα πολιτικής

Τόσο τα μέτρα όσο και οι αξιολογήσεις σπανίζουν στον τομέα της υγείας (καθώς και της στέγασης), περιορίζοντας τις ευκαιρίες για άντληση διδαγμάτων από τις πολιτικές που εφαρμόζονται και μεταφορά αυτών των διδαγμάτων σε άλλα περιβάλλοντα. Οι ελπιδοφόρες πρακτικές που χρησιμοποιούνται ευρύτερα επικεντρώνονται στην πρόληψη μέσω εκστρατειών εμβολιασμού και με την κατάρτιση και απασχόληση Ρομά διαμεσολαβητών υγείας. Είναι, ωστόσο, σημαντικό οι στοχευμένες υπηρεσίες στήριξης να

²⁶ EL, FR, HU, HR

²⁷ HU, PL, SI

²⁸ AT, HU, RO

²⁹ CZ, HU, LT, SI

³⁰ FR, RO, SE, SK

³¹ BG, RO

³² EL, HU, LT, SE, RO

³³ BG, CZ, EL, HR

³⁴ BG, ES, HR, RO

³⁵ AT, CZ,

³⁶ ES, EL

³⁷ BG, PL, SK,

αποσκοπούν στη βελτίωση της ευαισθητοποίησης σε θέματα υγείας, την αλλαγή συμπεριφορών και τη διαμόρφωση μακροπρόθεσμης αυτοεκτίμησης και ικανότητας των Ρομά να εμπιστεύονται τους θεσμούς αντί να εξαρτώνται μονίμως από ενδιαμέσους και παράλληλες δομές. Προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί σε μέτρα κατά των διακρίσεων που θα απευθύνονται στους επαγγελματίες της υγειονομικής περίθαλψης.

Ελπιδοφόρες προσεγγίσεις:	Προτεραιότητες που πρέπει να ληφθούν υπόψη:
• BG, CZ, DK, EL, FR, HU, PL, PT, RO, SE, SI, SK: Κατάρτιση και απασχόληση Ρομά διαμεσολαβητών στον τομέα της υγείας· (βοηθοί, επισκέπτες, «γεφυροποιούς») για την προαγωγή της πρόσβασης των Ρομά στην υγειονομική περίθαλψη • AT, BG, EL, FR, HU, HR, PL, SK, UK: Εκστρατείες εμβολιασμού που απευθύνονται στους Ρομά (κορίτσια, γυναίκες) και σε όσους ζουν σε περιθωριοποιημένες περιοχές • CZ, IT, RO, SI, SK: Μακροχρόνια εθνικά προγράμματα για την υγεία και σχέδια δράσης, μακροπρόθεσμες στρατηγικές • ES: Διασφάλιση της συμμετοχής των Ρομά και των πολιτών στον σχεδιασμό προγραμμάτων πρόληψης και κατάρτισης στον τομέα της υγείας για τους επαγγελματίες των κοινωνικών υπηρεσιών • FI: Μελέτη για την ευζωία των Ρομά από το Εθνικό Ίδρυμα Υγείας και Πρόνοιας • PT: Τεκμηριωμένος σχεδιασμός παρεμβάσεων για την καταπολέμηση των ανισοτήτων που υφίστανται στον τομέα της υγείας σε βάρος των Ρομά, μεταξύ άλλων με ενημερωτικό υλικό και ευαισθητοποίηση σε θέματα εγκυμοσύνης εφήβων κοριτσιών, παιδιατρικής παρακολούθησης και υγιεινών διατροφικών συνηθειών • LT: Σεμινάρια ευαισθητοποίησης για την υγεία σχετικά με την προληπτική φροντίδα, τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία και την παιδική μέριμνα που απευθύνονται σε γυναίκες και νέους/-ες Ρομά	• Να αυξηθεί η ασφαλιστική κάλυψη υγείας, να πληρωθούν τα κενά στην πρωτοβάθμια και εξειδικευμένη μέριμνα, συμπεριλαμβανομένης της αναπαραγωγικής και σεξουαλικής υγείας στις μειονεκτούσες περιοχές • Να ενταθούν οι προσπάθειες για πρόληψη και καταπολέμηση της τοξικομανίας, του καπνίσματος, του HIV, της ηπατίτιδας, της φυματίωσης, των καρδιαγγειακών παθήσεων, των πρόωρων τοκετών • Να παρακολουθούνται οι διακρίσεις και να λαμβάνονται μέτρα για την καταπολέμησή τους όσον αφορά την πρόσβαση στην υγεία και να ευαισθητοποιηθούν οι επαγγελματίες της υγείας σε σχέση με τις ανάγκες των Ρομά • Να εξασφαλιστεί ότι Ρομά διαμεσολαβητές υγείας με στοχευμένη εκπαίδευση καλλιεργούν την αυτοεκτίμηση των Ρομά σε βάθος χρόνου • Να βελτιωθεί η διατροφή και να εξαλειφθούν οι ανθυγιεινές συνθήκες διαβίωσης των γυναικών Ρομά και των οικογενειών με παιδιά

4. ΣΤΕΓΑΣΗ

Η κατάσταση των Ρομά στον τομέα της στέγασης (2016)

Ποσοστό Ρομά που ζουν σε συνοικία όπου όλοι οι γείτονες ή οι περισσότεροι είναι Ρομά: 67%
Ποσοστό Ρομά που ζουν σε νοικοκυριά με:
ο Σύνδεση στο δίκτυο ύδρευσης (μέσα στο σπίτι): 70%
ο Αποχωρητήριο (με καταιονισμό ύδατος) (μέσα στο σπίτι): 55%
ο Ντους ή μπάνιο (μέσα στο σπίτι): 60%
Ποσοστό Ρομά που ζουν σε νοικοκυριά με:
ο Στέγη που στάζει ή με υγρασία στους τοίχους/στο πάτωμα/στα θεμέλια ή μουχλιασμένα κουφώματα / δάπεδα: 32%
ο Ρύπανση, συσσωματωμένους ρύπους ή άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα: 25%
ο Εγκληματικότητα, βία και βανδαλισμοί στη γύρω περιοχή: 23%
Ποσοστό Ρομά που ζουν σε υπερπλήρες νοικοκυριό (ορισμός της Eurostat): 78%

4.1. Εστίαση των μέτρων

Τα μέτρα που αναφέρονται συχνότερα από τα κράτη μέλη έχουν ως στόχο: την εξασφάλιση της πρόσβασης σε κοινωφελείς υπηρεσίες (νερό, ηλεκτρικό ρεύμα, αέριο) και στις υποδομές στέγασης· τη συμβολή στην εξάλειψη του διαχωρισμού· την προώθηση της πρόσβασης χωρίς διακρίσεις σε κοινωνικές κατοικίες (10-12 ΚΜ). Μόνο λίγα κράτη μέλη επενδύουν σε ολοκληρωμένες οικιστικές παρεμβάσεις που απευθύνονται σε περιθωριοποιημένες κοινότητες στο πλαίσιο έργων τοπικής αστικής ανάπτυξης (7 ΚΜ) ή χρησιμοποιούν τα ΕΔΕΤ για τοπική ανάπτυξη με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων ή ολοκληρωμένες εδαφικές επενδύσεις (4 ΚΜ). Μόνο δύο κράτη μέλη ανέφεραν την παροχή χώρων στάθμευσης για μετακινούμενους Ρομά.

Κατανομή των μέτρων για τη στέγαση ανάλογα με τους υποτομείς της σύστασης του Συμβουλίου

Θεματικός υποτομέας	ΚΜ	Αριθμός μέτρων	Χώρες της διεύρυνσης	Αριθμός μέτρων
Πρόσβαση σε δημόσιες κοινωφελείς υπηρεσίες και υποδομές στέγασης	BE, BG, CY, EL, ES, HR, RO, SI, SK, UK	26	AL, BiH, KOS, ME, MK, RS	9
Εξάλειψη του χωροταξικού διαχωρισμού και προώθηση της εξάλειψης του διαχωρισμού	AT, BE, BG, EL, ES, HU, IT, LT, RO, SK, UK	25	AL, ME	3
Προώθηση της πρόσβασης χωρίς διακρίσεις σε κοινωνικές κατοικίες	AT, CZ, EL, ES, HU, IT, LT, LV, RO, SI, SK, UK	22	AL, ME, KOS, MK, RS	11
Ένταξη στα έργα αστικής ανάπτυξης ολοκληρωμένων οικιστικών παρεμβάσεων για περιθωριοποιημένες κοινότητες	BE, BG, ES, HR, HU, IT, SK	12	AL, BiH	2
Τοπική ανάπτυξη με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων ή ολοκληρωμένες εδαφικές επενδύσεις με την ενίσχυση των ΕΔΕΤ	ES, HR, HU, IT	9	MK, RS	2
Παροχή χώρων στάθμευσης για μετακινούμενους Ρομά	AT, UK	5		0

Πέραν των ανωτέρω στόχων, πού επικεντρώνονται ουσιαστικά τα μέτρα αυτά; Στο σημείο αυτό διαπιστώνουμε ότι τα κράτη μέλη επικεντρώνονται συνήθως στη συντήρηση, την παροχή και επισκευή των καταλυμάτων του δήμου και των κοινωνικών κατοικιών (27 %)· στις υποδομές στους καταυλισμούς των Ρομά (16 %)· καθώς και στα νομοθετικά μέτρα, τις οικοδομικές άδειες ή τη νομιμοποίηση της άτυπης στέγασης (13 %). Λιγότερο συνήθη ως επίκεντρο των επενδύσεων είναι σαφή ενεργητικά μέτρα για την εξάλειψη του διαχωρισμού, συμπεριλαμβανομένης της κατεδάφισης των παραγκουπόλεων, καθώς και ολοκληρωμένα εδαφικά μέτρα ή η κοινωνική στήριξη/παροχή υποδομών για τους αστέγους (7 % καθένα).

4.2. Επιτεύγματα και προκλήσεις

Τα ΕΣΕΡ ανέφεραν ότι τα σημαντικότερα επιτεύγματα αφορούσαν τις κοινωνικές κατοικίες³⁸. Άλλη σημαντική δέσμη επιτευγμάτων που ανέφεραν αρκετά ΕΣΕΡ ήταν η εξάλειψη των παραγκουπόλεων και του χωροταξικού διαχωρισμού³⁹. Τα ΕΣΕΡ αναφέρθηκαν επίσης σε αποτελέσματα όσον αφορά την παροχή χώρων στάθμευσης⁴⁰, την πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες (όπως νερό, ηλεκτρικό ρεύμα και αέριο) και υποδομές στέγασης⁴¹, τη νομιμοποίηση της στέγασης⁴² και την αστική ανάπτυξη⁴³.

Στις προκλήσεις που αναφέρθηκαν συγκαταλέγονται: ο χωροταξικός διαχωρισμός⁴⁴, οι φραγμοί για τους Ρομά ως προς την πρόσβαση στη στέγαση στον ιδιωτικό τομέα⁴⁵, καθώς και η κρατική ενίσχυση και η νομοθεσία για την πρόσβαση σε κοινωνικές κατοικίες⁴⁶.

4.3. Διδάγματα πολιτικής

Η στέγαση είναι ένας τομέας πολιτικής με τα λιγότερα παραδείγματα ελπιδοφόρων προσεγγίσεων για πολλές χώρες. Είναι επίσης ο τομέας όπου η μακροπρόθεσμη, ολοκληρωμένη και περιεκτική προσέγγιση έχει αποδειχθεί κρίσιμης σημασίας, μεταξύ άλλων, ως προς τη συμπλήρωση της στέγασης με συνοδευτικά μέτρα που θα συνδυάζουν παρεμβάσεις στον τομέα της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της υγείας και της ανάπτυξης της τοπικής κοινότητας και ως προς την ενσωμάτωση παρεμβάσεων στην ευρύτερη εθνική πολιτική και νομοθεσία για τη χρήση γης και τις κοινωνικές κατοικίες. Η προαγωγή της εξάλειψης του χωροταξικού διαχωρισμού απαιτεί στοχευμένη, συντονισμένη και συμμετοχική διαδικασία: εμπλοκή των δικαιούχων Ρομά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της προσφοράς ατομικής και κοινοτικής στέγασης· συνδυασμό επενδύσεων στις υποδομές και το ανθρώπινο δυναμικό και ευαισθητοποίηση ως προς τη μείωση των εθνοτικών εντάσεων και την κάμψη της αντίστασης μεγάλου μέρους της κοινωνίας. Άλλοι τομείς στους οποίους πρέπει να δοθεί προτεραιότητα: ανάπτυξη του αποθέματος κοινωνικών κατοικιών ώστε να εξασφαλιστεί βελτιωμένη πρόσβαση για τους Ρομά· πρόληψη των αναγκαστικών εξώσεων στο πλαίσιο πολυμερούς, ανοικτής προσέγγισης για τη στέγαση και παροχή επαρκών και κατάλληλων χώρων στάθμευσης που θα σέβονται τον πολιτισμό των Ρομά.

Ελπιδοφόρες προσεγγίσεις:	Προτεραιότητες που πρέπει να ληφθούν υπόψη:
• ES: Οι τοπικές και περιφερειακές αρχές με τη στήριξη των ΜΚΟ έχουν μειώσει σημαντικά την επικράτηση των παραγκουπόλεων τα τελευταία 15 χρόνια με σκοπό την εξάλειψη του διαχωρισμού στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης με βιώσιμες βελτιώσεις στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας και της απασχόλησης • CZ: Ενίσχυση από τα ΕΔΕΤ για τη στήριξη των τοπικών πρωτοβουλιών «πρώτα η στέγαση», βάσει μοντέλων επιτυχούς πιλοτικής κοινωνικής στέγασης που έχει εφαρμόσει η τοπική αυτοδιοίκηση και η υπηρεσία μίσθωσης κοινωνικών κατοικιών από τις ΜΚΟ, όπου αποκλείεται η στέγαση σε γκετοποιημένες περιοχές (το Υπουργείο Εργασίας και 12 δήμοι έχουν αναπτύξει μεθοδολογία για τον προσδιορισμό του οικιστικού διαχωρισμού) • EL: Νέοι κανονισμοί για την προώθηση: της επανεγκατάστασης από στρατόπεδα και καταυλισμούς της βελτίωσης των υποδομών της δημιουργίας συστήματος αυτοδιαχείρισης και προστασίας των συγκροτημάτων κατοικιών και της επιδότησης ενοικίου για την εύρεση κατοικίας σε κανονικές συνοικίες • FR: Ολοκληρωμένη προσέγγιση «πρώτα η στέγη», με τη συμβολή πολλών εμπλεκόμενων, στην Τουλούζη για να μπορέσουν οι Ρομά να	• Επενδύσεις σε προσιτά και κατάλληλα αποθέματα κοινωνικών κατοικιών που είναι ενσωματωμένες στον αστικό ιστό και εξασφάλιση της πρόσβασης και για τους Ρομά στα κριτήρια επιλεξιμότητας • Στεγαστική βοήθεια για τους πιο ευάλωτους • Νομιμοποίηση κατοικιών και πρόληψη των αναγκαστικών εξώσεων • Συνδυασμός μακροπρόθεσμων μέτρων για την εξάλειψη του διαχωρισμού με προπαρασκευαστικά και συνοδευτικά μέτρα για την οικοδόμηση της δημόσιας στήριξης και των διεθντικών σχέσεων μεταξύ κοινοτήτων και τη διασφάλιση της συμμετοχής των κοινοτήτων στον

³⁸ AT, CZ, EL, HU, LV, LT, PT, RO

³⁹ ES, FR, HU, IT, LT

⁴⁰ FR, NL

⁴¹ SI

⁴² HR

⁴³ BG

⁴⁴ BG, CY, ES, SK

⁴⁵ ES, LT, LV, NL

⁴⁶ CZ, BG

μετεγκατασταθούν από τους καταυλισμούς στον αστικό ιστό, με τη συνοδεία κοινωνικής στήριξης, αλφαριθμητισμού και άλλης κατάρτισης, πρόσβασης στην εκπαίδευση, την απασχόληση και την υγειονομική περίθαλψη • SI: Δημόσιες συμβάσεις για βασικές κοινοτικές υποδομές (ύδρευση, ηλεκτρικό ρεύμα, δρόμοι) που θα αφορούν δήμους όπου ζουν οι Ρομά • LT: Διαδικασία εξάλειψης του διαχωρισμού στον οικισμό Kirtimai στο Vilnius με μετεγκατάσταση συνοδευόμενη από προσφορά κοινωνικών κατοικιών με επιδοτούμενα ενοίκια σε οικογένειες με πολλά παιδιά. • SE: Καθοδήγηση και εκπαίδευση των ιδιοκτητών για την αύξηση των γνώσεων και την καταπολέμηση των διακρίσεων κατά των Ρομά	σχεδιασμό και την υλοποίηση • Διασφάλιση της πρόσβασης σε νερό, βασικές ανέσεις και ουσιώδεις δημόσιες υπηρεσίες για όλους, με ρητές διασφαλίσεις • Καταπολέμηση των διακρίσεων στην πρόσβαση σε (κοινωνικές και ιδιωτικές) κατοικίες • Εξασφάλιση της παροχής επαρκών, κατάλληλα εξοπλισμένων και πολιτιστικά κατάλληλων χώρων στάθμευσης για τους μετακινούμενους πληθυσμούς (Travellers)
--	--

Πώς βιώνουν τις διακρίσεις οι Ρομά (2016)

Ποσοστό Ρομά που έχουν βιώσει διάκριση τα τελευταία πέντε χρόνια:

- ο Ερχόμενοι σε επαφή με το σχολείο των παιδιών τους: 12%
- ο Κατά τη φοίτηση: 12%
- ο Κατά την αναζήτηση εργασίας: 43%
- ο Στην εργασία: 19%
- ο Κατά την απόπειρα μίσθωσης ή αγοράς κατοικίας: 43%
- ο Κατά την είσοδο σε εστιατόριο, νυχτερινό κέντρο ή ξενοδοχείο: 21%
- ο Κατά την είσοδο σε κατάστημα: 17%
- ο Κατά τη συναλλαγή με δημόσια διοίκηση: 16%

Ποσοστό Ρομά που θεώρησε ότι υπέστη διάκριση και προχώρησε σε καταγγελία: 12%

Ποσοστό Ρομά που βίωσαν παρενόχληση σε προσωπικό επίπεδο λόγω καταγωγής Ρομά τον περασμένο χρόνο:

- ο Προσβλητικά ή απειλητικά σχόλια: 20%
- ο Προσβλητικές χειρονομίες ή βλέμματα: 23%
- ο Απειλή βιαιοπραγίας: 7%
- ο Γενικά: 29%

Ποσοστό Ρομά που:

- ο Γνωρίζει ότι υπάρχει φορέας ισότητας: 29%
- ο Έχει κάποια εμπιστοσύνη στην αστυνομία: 37%
- ο Έχει κάποια εμπιστοσύνη στο νομικό σύστημα της χώρας: 29%

II. ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΤΣΙΓΓΑΝΙΣΜΟΥ

1. Εστίαση των μέτρων

Στα μέτρα κατά των διακρίσεων που αναφέρονται συχνότερα από τα κράτη μέλη περιλαμβάνονται: η καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού με την αύξηση των οφελών από την ένταξη των Ρομά· η ευαισθητοποίηση ως προς την πολυμορφία· και πρωτοβουλίες κατά της φρασεολογίας και της ρητορικής μίσους κατά των Ρομά (10-12 ΚΜ). Λίγα κράτη μέλη επενδύουν σε μέτρα που επιδιώκουν την προστασία των γυναικών και παιδιών Ρομά με την καταπολέμηση των πολλαπλών διακρίσεων, της (ενδοοικογενειακής) βίας ή των γάμων ανηλίκων και των καταναγκαστικών γάμων (2-4 ΚΜ). Μόνο τέσσερα κράτη μέλη αναφέρουν ότι εφάρμοσαν μέτρα για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα (2000/43/ΕΚ). Ακόμα λιγότερα κράτη μέλη αναφέρουν μέτρα εξάλειψης του διαχωρισμού σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο (3 ΚΜ) ή καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων και σωματεμπορίας (2 ΚΜ). Μόνο ένα κράτος μέλος ανέφερε μέτρα για την πρόληψη των παράνομων εξώσεων ή της επαιτείας με παιδιά· και για την προαγωγή της διασυνοριακής συνεργασίας.

Κατανομή των μέτρων κατά των διακρίσεων ανάλογα με τους υποτομείς της σύστασης του Συμβουλίου

Θεματικός υποτομέας	KM	Αριθμός μέτρων	Χώρες της διεύρυνσης	Αριθμός μέτρων
Καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού με αύξηση της ευαισθητοποίησης για τα οφέλη από την ενσωμάτωση των Ρομά	AT, BE, BG, CZ, ES, IT, LT, LV, PT, SK, SE	35	AL, ME, MK, RS, TR	27
Καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού με αύξηση της ευαισθητοποίησης για την πολυμορφία	AT, BE, BG, CZ, EE, ES, IT, LT, LV, PT, SE, SK	31	AL, ME, MK, RS, TR	28
Καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού με πρωτοβουλίες κατά της φρασολογίας και της ρητορικής μίσους κατά των Ρομά	AT, BG, CZ, ES, HU, IT, LT, LV, SK, UK	27	ME, TR	6
Καταπολέμηση της βίας, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής, κατά των γυναικών και νέων	AT, ES, IT, NL	11	AL, RS, TR	4
Καταπολέμηση των (πολλαπλών) διακρίσεων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και οι γυναίκες με την ενεργό συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων	AT, ES, IT, NL	8	AL, ME, MK, RS, TR	23
Καταπολέμηση των γάμων ανηλίκων και των αναγκαστικών γάμων	AT, NL	6	RS	1
Εξασφάλιση της αποτελεσματικής επιβολής της οδηγίας 2000/43/EK	CZ, HR, IT, LT	6	AL, ME, MK, RS, TR	24
Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εμπορίας	AT, HU	6	AL, MK, RS	8
Υλοποίηση μέτρων εξάλειψης του διαχωρισμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο	HU, NL, UK	3	AL, ME, RS	14
Εξασφάλιση ότι σε περίπτωση εξώσεων γίνονται πλήρως σεβαστές η νομοθεσία της Ένωσης καθώς και άλλες διεθνείς υποχρεώσεις στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	IT	1	AL, MK, RS	3
Καταπολέμηση, με επιβολή της νομοθεσίας, της εμπορίας με παιδιά	AT	1	AL, RS	3
Ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών σε καταστάσεις που έχουν διασυνοριακή διάσταση	AT	1		0

Πέραν των ανωτέρω στόχων, πού επικεντρώνονται ουσιαστικά τα μέτρα αυτά; Διαπιστώνουμε ότι τα κράτη μέλη συνήθως επενδύουν στην προαγωγή του πολιτισμού και της κληρονομιάς των Ρομά ως μέσου για την αύξηση της ευαισθητοποίησης και την καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού έμμεσα στην κοινή γνώμη (22 %). Κάπως λιγότερα μέτρα στοχεύουν στην αύξηση της ευαισθητοποίησης για την άμεση καταπολέμηση των διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας (18 %). Άλλα μέτρα επικεντρώνονται στην ανάπτυξη ικανότητας των θεσμών (15 %), της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά (12 %) και των μηχανισμών παρακολούθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (11 %). Σημαντικοί τομείς που όμως δεν τους δόθηκε αρκετή προσοχή ήταν η παροχή νομικής στήριξης, η χειραφέτηση των γυναικών Ρομά και η εξάλειψη του διαχωρισμού (5-6 %). Μόνο το 16 % των αναφερόμενων μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων είχαν ως στόχο ειδικά τους νέους Ρομά και το 10 % τις γυναίκες Ρομά.

2. Επιτεύγματα και προκλήσεις

Τα επιτεύγματα που αναφέρονται συχνότερα από τα ΕΣΕΡ είναι: η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των γυναικών και παιδιών Ρομά⁴⁷· η καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού μέσω της κατάρριψης των στερεοτύπων ή της προβολής του πολιτισμού και της ιστορίας των Ρομά⁴⁸· και η εμπλοκή όλων των

⁴⁷ BG, EE, ES, HU, HR, PT, SK

⁴⁸ ES, FR, HU, LV

συντελεστών (δημόσιες αρχές, κοινωνία των πολιτών και κοινότητες Ρομά) στις προσπάθειες για την εξάλειψη των διακρίσεων⁴⁹.

Αρκετά ΕΣΕΡ αναφέρθηκαν στα προβλήματα που σχετίζονται με την πρόσβαση στη νομική προστασία και την ευαισθητοποίηση όσον αφορά τα δικαιώματα⁵⁰, καθώς και στις δυσκολίες στην καταπολέμηση των στερεοτύπων⁵¹ και τη βελτίωση της κατάστασης των γυναικών και παιδιών Ρομά.⁵² Το γεγονός και μόνο ότι αρκετά κράτη μέλη⁵³ —συμπεριλαμβανομένων μερικών με μεγάλες κοινότητες Ρομά και αρκετών με πολύ υψηλά ποσοστά διακρίσεων σε βάρος των Ρομά— δεν ανέφεραν κανένα μέτρο για την καταπολέμηση των διακρίσεων υπογραμμίζει τη σοβαρότητα των προβλημάτων στον τομέα αυτόν.

3. Διδάγματα πολιτικής

Η εμπειρία από τις δράσεις για την ένταξη των Ρομά δείχνει ότι η μακροπρόθεσμη αλλαγή σε οποιονδήποτε τομέα πολιτικής απαιτεί αντιμετώπιση του αντιτισιγανισμού και των διακρίσεων σε βάρος των Ρομά καθώς και οικοδόμηση της εμπιστοσύνης μεταξύ κοινοτήτων Ρομά και των υπολοίπων. Για να επιτύχουν οι δράσεις για την ένταξη των Ρομά σε όλους τους τομείς πολιτικής πρέπει να συνδέονται με κοινές αξίες και να περιλαμβάνουν αύξηση της ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης. Για την κατάρριψη των στερεοτύπων, της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους είναι ανάγκη να διαμορφωθούν θετικά αφηγήματα για τους Ρομά μέσα στην κοινωνία και να ενισχυθεί η ταυτότητα των Ρομά, μέσω ειδικών, στοχευμένων μέτρων για την καταπολέμηση του αντιτισιγανισμού και την προώθηση της αναγνώρισης της ιστορίας των Ρομά (συμπεριλαμβανομένου του Ολοκαυτώματος). Οι πιο επιτυχείς δράσεις δεν ευθυγραμμίζονται απλώς με τις δομές και πολιτικές γενικής εφαρμογής, αλλά μάλλον τις μεταμορφώνουν, με την καταπολέμηση των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων και με τη διαμόρφωση θετικής εικόνας για τους Ρομά στους υπευθύνους χάραξης πολιτικής και τα άλλα εμπλεκόμενα μέρη.

Ελπιδοφόρες προσεγγίσεις:	Προτεραιότητες που πρέπει να ληφθούν υπόψη:
• AT: Ως αποτέλεσμα διαδικτυακής διαβούλευσης σχετικά με τα ΕΣΕΡ, οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση του αντιτισιγανισμού εντάθηκαν. Η καταπολέμηση του αντιτισιγανισμού έγινε προτεραιότητα στο πλαίσιο της αναθεωρημένης στρατηγικής και επίκεντρο ειδικής εκδήλωσης της αυστριακής Προεδρίας της ΕΕ • DE: Συστάθηκε ανεξάρτητη επιτροπή εμπειρογνομόνων για τον αντιτισιγανισμό, ώστε να απευθύνει συγκεκριμένες συστάσεις στην κυβέρνηση για την ιστορία των Σίντι και των Ρομά στη Γερμανία, τις διώξεις που υπέστησαν και τις διακρίσεις σε βάρος τους, καθώς και συστάσεις για την αντιμετώπιση του αντιτισιγανισμού σήμερα. • Αναγνώριση του Ολοκαυτώματος των Ρομά και σύσταση επιτροπής κατά του ρατσισμού με τη συμμετοχή Ρομά (SK): μνημεία, εκθέσεις και διαδικτυακή πλατφόρμα για τη μνήμη των θυμάτων του Ολοκαυτώματος των Ρομά (NL): ετήσιες εκδηλώσεις μνήμης για την Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ρομά στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Άουσβιτς-Μπιρκένου (PL): ιστορία και Μουσείο Τέχνης των Ρομά και αποζημίωση των θυμάτων της αναγκαστικής εργασίας (LV) • CZ: Η κυβέρνηση αγόρασε το χοιροτροφείο που βρίσκεται στη θέση του πρώην στρατοπέδου συγκέντρωσης στο Lety u Písku. Θα ανεγερθεί μνημείο για τα θύματα του ολοκαυτώματος των Ρομά με τη στήριξη επιχορηγήσεων του ΕΟΧ • SE: Εργασίες της επιτροπής κατά του αντιτισιγανισμού που κατέληξαν στην αναγνώριση της ύπαρξης του προβλήματος του αντιτισιγανισμού στο παρελθόν και στο παρόν· ειδικές αστυνομικές μονάδες για την καταπολέμηση, με τη συνεργασία μειονοτήτων όπως οι Ρομά, εγκλημάτων μίσους • ES: Εκστρατείες για την καταπολέμηση των στερεοτύπων και τη διάδοση του πολιτισμού των Ρομά τις οποίες διαχειρίζεται το Ινστιτούτο Πολιτισμού Ρομά	• Να αναπτυχθεί συλλογή δεδομένων με εθνοτική κατανομή (ανωνυμοποιημένη) που θα παρακολουθεί τον αντιτισιγανισμό, τις διακρίσεις και τον αντίκτυπο των δημόσιων πολιτικών για τους Ρομά • Να αναπτυχθούν δράσεις για την καταπολέμηση, την ευαισθητοποίηση, την παρακολούθηση και τις κυρώσεις για τον αντιτισιγανισμό, τα εγκλήματα μίσους και τη ρητορική μίσους (σε συνδυασμό με ευρύτερες στρατηγικές κατά του ρατσισμού) με την ανάμειξη της κοινότητας των Ρομά που θα απευθύνονται σε ολόκληρη την κοινωνία • Να εξασφαλιστεί η επιβολή της νομοθεσίας για την ισότητα και να αντιμετωπιστεί η διακριτική μεταχείριση από τις αρχές επιβολής του νόμου και άλλες δημόσιες αρχές μέσω ερευνών, αποτρεπτικών κυρώσεων, ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης σε θέματα διακρίσεων • Να επικουρούνται οι Ρομά για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη με εστίαση στα θύματα πολλαπλών

⁴⁹ IT, ES, SI

⁵⁰ AT, CZ, LT, PT

⁵¹ EE, ES, HR, LV

⁵² BG, ES, SK

⁵³ CY, FR, EL, PL, RO

και οι περιφερειακές κυβερνήσεις με την ανάμειξη της κοινότητας των Ρομά· δωρεάν νομική αρωγή σε θύματα διακρίσεων και εγκλημάτων μίσους από ενώσεις δικηγόρων στη Μαδρίτη, τη Βαρκελώνη, τη Μάλαγα, τη Σεβίλη και την Κόρδοβα· εισαγγελέας εξειδικευμένος σε εγκλήματα μίσους και τις διακρίσεις στις ισπανικές επαρχίες • IT: Ο φορέας ισότητας (και τα ΕΣΕΡ) συγκρότησαν ένα κέντρο για την υποβολή καταγγελιών εγκλημάτων μίσους, το οποίο παρέχει στήριξη και νομική αρωγή στα θύματα, καθώς και ένα παρατηρητήριο των μέσων ενημέρωσης και του διαδικτύου που εκπαιδεύει τους νέους Ρομά και μη Ρομά να παρακολουθούν, να αφαιρούν ή να αναφέρουν περιπτώσεις ρητορικής μίσους • FI: Εκστρατείες των ΜΚΟ κατά των διακρίσεων για εγκλήματα μίσους και ρητορική μίσους με την εμπλοκή Ρομά· ενίσχυση της ευαισθητοποίησης των Ρομά για τους ρόλους των φύλων μέσα στην οικογένεια· υποχρέωση σχεδίου ισότητας για τους δήμους και τους μεγάλους εργοδότες που παρακολουθείται από το Γραφείο του Συνήγορου του Πολίτη κατά των Διακρίσεων • IE: Κώδικας δεοντολογίας της ιρλανδικής αστυνομίας με συγκεκριμένη αναφορά στην καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος της κοινότητας των Travellers· διορισμός 277 υπαλλήλων-συνδέσμων επί εθνικών ζητημάτων μεταξύ Travellers και της αστυνομίας • CZ, EL, HU SK, RO: Χαρτογράφηση των κοινωνικά αποκλεισμένων/κοινοτήτων Ρομά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για στοχευμένες παρεμβάσεις μεταξύ άλλων από τα ΕΔΕΤ • UK: Μηχανισμός για την επιγραμμική αναφορά εγκλημάτων μίσους	διακρίσεων (γυναίκες, ΛΟΑΔΜ, Ρομά ανιθαγενείς) και να ενισχυθεί η ικανότητα των φορέων ισότητας να αντιμετωπίζουν τις διακρίσεις σε βάρος των Ρομά • Να δημιουργηθούν μηχανισμοί για την αναζήτηση της αλήθειας και της συμφιλίωσης με πρωτοβουλία των Ρομά με σκοπό τη διερεύνηση, τεκμηρίωση και ευαισθητοποίηση ως προς περιπτώσεις εκμετάλλευσης των Ρομά στο παρελθόν και για την προαγωγή της εμπιστοσύνης και της συμφιλίωσης • Να ενισχυθεί η θέση των Ρομά για να συμμετέχουν πλήρως στην πολιτική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή και σε όλα τα στάδια της χάραξης πολιτικών • Να ακολουθηθεί ολιστική προσέγγιση, με ευαισθησία για θέματα φύλου και παιδιών· να ληφθούν μέτρα κατά της κακοποίησης παιδιών, των γάμων ανηλίκων, της επαιτείας με τη συμμετοχή παιδιών (μέσω της επιβολής της νομοθεσίας για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών), της βίας συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων και της σωματεμπορίας • Να περιοριστεί το κοινωνικό κόστος της επαιτείας και να διατηρηθεί η ανθρώπινη αξιοπρέπεια
--	--

III. ΈΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΡΟΜΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ

Τα Δυτικά Βαλκάνια ξεπέρασαν κάθε προσδοκία και εντολή⁵⁴ και υιοθέτησαν τους ίδιους στόχους ένταξης των Ρομά και τις ίδιες εργασιακές μεθόδους⁵⁵ με τα κράτη μέλη. Οι σταθερές και βιώσιμες βελτιώσεις ως προς την ένταξη των Ρομά είναι αναγκαίες για να σημειωθεί πρόοδος ως προς την προσχώρηση στην ΕΕ. Για να ληφθούν υπόψη οι επιπτώσεις από τις προηγούμενες προσχωρήσεις, ιδίως στο πεδίο της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, η πρόοδος στην ένταξη των Ρομά περιλαμβάνεται για πρώτη φορά ως πλήρης συνιστώσα στις εν εξελίξει διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο της διαδικασίας προσχώρησης του κεφαλαίου 23 «Δικαστικό σύστημα και θεμελιώδη δικαιώματα». Τα αποτελέσματα της έρευνας του 2017 για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των Ρομά στα Δυτικά Βαλκάνια επέτρεψαν στους εταίρους να εντοπίσουν νέες προκλήσεις, όπως ενισχυμένη στήριξη για την επιτυχή επανενσωμάτωση όσων επιστρέφουν στην περιοχή και διαμόρφωση ισχυρής βάσης για τον καθορισμό των απαιτήσεων της μελλοντικής πολιτικής για τους Ρομά. Για πρώτη φορά έχει προσαρτηθεί στην παρούσα ανακοίνωση ένα παράρτημα ειδικά για την ένταξη των Ρομά στην περιοχή διεύρυνσης με λεπτομερείς οριζόντιες και ανά χώρα πληροφορίες.

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανασκόπηση των μέτρων για την ένταξη των Ρομά υπογραμμίζεται η ανάγκη προσδιορισμού και ανάπτυξης παρεμβάσεων, με την ενεργό εμπλοκή των Ρομά, οι οποίες: θα ανταποκρίνονται στα προβλήματα και θα είναι ανάλογες με το μέγεθος τους· θα καταλήγουν σε μετρήσιμα αποτελέσματα· και θα εμπεριέχουν

⁵⁴ Σημείο 6: «Η προώθηση της ένταξης των Ρομά πέρα από την ΕΕ: η ιδιαίτερη κατάσταση των χωρών της διεύρυνσης». Τρεις στόχοι είχαν τεθεί για τις χώρες της διεύρυνσης: η βελτιωμένη χρήση των πόρων του Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας (IPA)· η καλύτερη παρακολούθηση· η στενότερη συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών.

⁵⁵ Ετήσια υποβολή εκθέσεων σχετικά με την εφαρμογή· διορισμός εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά· διοργάνωση ετήσιων εθνικών πλατφορμών με την άμεση εμπλοκή οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών· διοργάνωση σεμιναρίων για τους Ρομά· υποβολή έκθεσης με τις δεσμεύσεις τους στη δέσμη μέτρων για τη διεύρυνση και στις υποεπιτροπές της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης.

ρεαλιστικές δυνατότητες για την καλλιέργεια κλίματος αποδοχής από την κοινωνία γενικότερα. Παράγοντες επιτυχίας για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση των παρεμβάσεων για την ένταξη των Ρομά θεωρούνται οι εξής:

- Επαρκής **χρόνος** όχι μόνο για την υλοποίηση αλλά και για τον σχεδιασμό, τη διαβούλευση, τη δέσμευση των εμπλεκομένων, την οικοδόμηση εμπιστοσύνης με τις κοινότητες, την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και την επανεξέταση της πολιτικής
- Συστηματική συλλογή ανθεκτικών **δεδομένων** ανά φύλο και ηλικία που θα καθιστά δυνατή την ανάλυση αναγκών και πλαισίου· τη διαμόρφωση βασικού σεναρίου· τον καθορισμό ποσοτικών στόχων· και τον εμπλουτισμό δεικτών αποτελεσμάτων και αντικτύπου
- **Ενσωμάτωση** στοχευμένων **παρεμβάσεων** στη **γενική πολιτική και στα νομικά πλαίσια** για να διασφαλιστεί ότι παραμένουν προσωρινής φύσης και να προαχθεί η αποτελεσματική ισότιμη πρόσβαση των Ρομά σε υπηρεσίες καθολικής εφαρμογής, αντί να δημιουργούνται μόνιμες παράλληλες δομές
- Ισχυρή **σύμπραξη πολλών εμπλεκομένων** —για να εξασφαλιστεί η οικειοποίηση του σχεδίου, ο επιμερισμός των ευθυνών και η βιωσιμότητα⁵⁶
- **Ενεργός συμμετοχή των Ρομά** και όλων των εμπλεκομένων σε όλα τα στάδια (σχεδιασμός, υλοποίηση, παρακολούθηση, αξιολόγηση και επανεξέταση πολιτικής)
- **Διατομεακές, ολοκληρωμένες προσεγγίσεις** για την αντιμετώπιση των πολλαπλών διακρίσεων και του πολυδιάστατου αποκλεισμού
- Προσέγγιση **με ευαισθησία για θέματα φύλου και παιδιών**: σχεδιασμός βάσει ανάλυσης των αναγκών των γυναικών Ρομά και των παιδιών Ρομά· ολοκληρωμένη προσέγγιση· και συνεχής στήριξη ιδίως σε κρίσιμες μεταβάσεις
- Συνεκτίμηση της **πολυμορφίας** μεταξύ των Ρομά: αναστοχασμός για τις πραγματικές ανάγκες· προσοχή στις τοπικές συνθήκες· και μελέτη των μορφών αποκλεισμού και διακρίσεων που βιώνουν συγκεκριμένες κοινότητες Ρομά
- **Αντιμετώπιση της ακραίας φτώχειας** με συνδυασμό στόχευσης ανά χώρο και ανά ομάδα σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για την προώθηση της μακροπρόθεσμης αλλαγής
- **Διακριτή αλλά όχι αποκλειστική** στόχευση για να εξασφαλιστεί ότι συνεκτιμάται το γενικότερο πλαίσιο και αποφεύγεται η δυσαρέσκεια των άλλων ομάδων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση
- Προτεραιότητα στην **πρόληψη** και την **έγκαιρη παρέμβαση** για να εξασφαλιστεί η οικονομική αποδοτικότητα και να διαμορφωθούν οι συνθήκες για μακροπρόθεσμη, βιώσιμη αλλαγή
- **Εξάλειψη του διαχωρισμού** (στην εκπαίδευση και στη στέγαση) ως μακροπρόθεσμη προτεραιότητα αντί για βελτίωση της ποιότητας σε περιβάλλοντα όπου υφίσταται διαχωρισμός
- **Αναγνώριση του αντιτσιγγανισμού** για την προώθηση σθεναρής προσέγγισης κατά των διακρίσεων στις παρεμβάσεις για την ένταξη των Ρομά σε όλους τους τομείς⁵⁷
- **Εμπειρογνωμοσύνη** για την εξασφάλιση ποιοτικών υπηρεσιών χωρίς διακρίσεις
- **Ενίσχυση της ικανότητας** της κοινωνίας των πολιτών, της δημόσιας διοίκησης και των Ρομά

⁵⁶ Αυτό συνεπάγεται επίσης στενή συνεργασία των εμπλεκόμενων μερών που εργάζονται με τους Ρομά και αυτούς που αναπτύσσουν και υλοποιούν δημόσιες πολιτικές γενικής εφαρμογής, καθώς και συνεργασία μεταξύ των τοπικών δημόσιων και ιδιωτικών παρόχων υπηρεσιών με την κοινωνία των πολιτών που εργάζεται στενά με τις κοινότητες των Ρομά.

⁵⁷ Σ' αυτό θα πρέπει να συμπεριληφθεί η αναγνώριση των ιδιαιτεροτήτων του αντιτσιγγανισμού, των εγκλημάτων μίσους και της ρητορικής κατά των Ρομά, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα θύματα Ρομά όσον αφορά την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, την προστασία και υποστήριξη (όπως ο μικρός αριθμός καταγγελιών λόγω του φόβου των διακρίσεων ή των αντιποίνων από τις ανακριτικές αρχές, ο κίνδυνος εκ νέου θυματοποίησης, ο αντίκτυπος της μεροληπτικής στάσης των αρχών όσον αφορά την εφαρμογή του ποινικού δικαίου, κ.λπ.).

- Ευδιάκριτη, μακροπρόθεσμη **πολιτική** και επαρκής **χρηματοδοτική ενίσχυση** (συμπεριλαμβανομένων κονδυλίων από τον κρατικό προϋπολογισμό) για να εξασφαλιστεί η καθιέρωση των ελπιδοφόρων πρακτικών και η βιωσιμότητα
- **Ευελξία** για να εξασφαλιστεί επιτυχία με βάση την άντληση διδαγμάτων και την προσαρμογή
- Ανεξάρτητη ποσοτική και ποιοτική **παρακολούθηση και αξιολόγηση** για τη μέτρηση της προόδου και την επανεξέταση της πολιτικής.